

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállítás:

Külső-monostortuza 81 sz.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr., 2-szor 6 kr., 3-szor 5 kr., s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Hirdetéseket felvételnek Bécsben Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) és Haasensteint és Vogelnél (Wollzeile 9. sz.). Nyitották a hirdetések sorát 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez címzendők. Előfizetés a hirdetés a kiadó-hivatalból kezelik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délel. Előfizetési ár: egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Uj előfizetés

„K. KÖZLÖNY”

két havi, azaz:

nov.—decemberi folyamára 2 frt.

Az előfizetési pénzek kiadó Stein János-hoz (bel-középutca Stein könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

Kolozsvár, nov. 8. 1867.

A közelebből lefolyt kolozsvári képviselő-választás alkalmával, azok részéről, kik a szélső-baloldali áramlat barátai valának, a pártalkotás olyan eszközeit láttuk felvillanni, melyeket Kolozsvár csendes kedélyű, higgadt polgárai eddig nem ismertek, s melyekkel szemben, ha a jobboldali választók hasonló eszközökhöz nem folyamodtak, ezért bizonyára nem tehetnek maguknak szemrehányást, a város pedig bátran köszönetet szavazhat nekik, mert ki mondja meg, mi lett volna a vége, ha a tromfot tromfál kezdjük vala visszavarni, midőn az ellenpárt részéről az animositás — minden ok és ürügy nélkül is — oly nagy mérvben nyilvánult?

Meglehet, oly híres város lennénk ma, hogy még Csernátóy úr is restelte volna diadalmasan ránk hivatkozni, a mint azt közelebbi híres országgyűlési beszédében tevé, megtanítván arra, a mit eddig ugyan senki se tudott, hogy t. i. Eger városa tanácsának határozata és a kolozsvári képviselő-választás elannyira egy természetű intézmény művelete, e két különböző actus elannyira egy ördög (bocsánat, ragad a stílus!), hogy a miniszterium gondolkozhatnék arról is, miképp büntesse meg Kolozsvárt (!) a várost (!) azért a mit — a választókerület mivel.

Hála Istennek! még se tettünk éppen oly „szép hirre” szert; nem tettünk pedig azért, mert a jobboldal itten nemhogy élcsinít kívánta volna a csinálva csinált surlódásokat, sőt azt a megbocsáthatlan hibát követte el, hogy nem is igen szervezkedett, s a helyett, hogy szép csendesen összeszedte volna magát s többségének súlyát komolyan a serpenyőbe vetette volna: a küzdelmet azon mindössze háromszáz s néhányból álló szavazóra bízta, a kik kötelességüket teljesítették, míg a majdnem hárommannyi tartalék ízetlenségek s alhírek által elkedvetlenítve, szemlélőnek maradt.

Mi azon öntudattal tekintünk vissza ezen mozzanatra, hogy teljesítettük kötelességünket pártunk iránt, s valóban a méltánylás igen megtisztelő nyilatkozatát vettük több oldalról.

Azonban a „P. Napló”-nak az este vett keddi számában mégis egy oly közleményt kell olvasnunk, mely szemrehányással illet.

Tudósító leírja a választási mozgalom egész történetét, leírja hogyan csapott át a városi táncsteremben tervezett választótervezet comicus népgyűléssé, hogyan működtek a sértett hiúság, az egyéni sérelem s hamis dicshírű rugói, hogyan ámitották a külvárosi népet, hogy a jobboldali követjelölt nem más, mint gr. Gyulai tábornagynagy, ki 1859-ben a magyar ifjúságot Olaszországban mérszárszékre vitte, hogyan kecsgették a hóstáti szavazókat szabad legelővel, szabad dohánytermesztéssel, pálinkafőzéssel és sóval, s hogyan sodortattak lelkes ifjúságunk ezen komor agitatio tetére sat.

Erre aztán azt mondja: „A jobboldal csak az utolsó nap vette észre, hogy ez izgatásnak komoly következményei lehetnek. Ekkor kezdte magát összeszedni, de már késő volt. Csak három-négy embernek — kik közül egyik bizonyosan maga tudósító — volt bátorsága tevékenységet fejteni ki. A jobboldali lapok is későn ébredtek. A „Kolozsvári Közlöny” csak a választás napján szolította fel pártját a tömeges megjelenésre. Az „Unio” akkor is hallgatott.”

E szemrehányást nem érdemeljük meg, s nem értjük, minő sugallat indíthatta tudósítót arra, hogy azt ellenünk emelje.

A választás napja vasárnap, october 27-kén volt, s lapunkban még szombaton (26-kán) bátrak voltunk főcikkünkben a napi kérdéshez tüzetes-hozzászólani, s egyfelől elosztani azok illúzióját, kik a szélsősködéssel a baloldali álláspontján hitték magukat, másfelől felhívni a jobboldali kolozsvári választókat, hogy „magukat se terrorizáltatni, se az indolentia puha ölében elaltatni ne engedjék.”

Valjon nem a maga idejében ébredett-e a „K. Közlöny,” mely egyébiránt még csütörtöki számában is jelt adott, hogy a Deák-párt szép csendben, s minden surlódást kerülve, szedje össze magát.

Nem áll tehát, hogy e lap „csak a választás napján” teljesítette kötelességét, s ámbár a „K. Közlöny” se hivatalos, se félhivatalos, hanem független jobboldali organ, nem fogadhatjuk el a szemrehányást, hanem azt mondjuk: a helyett, hogy másra kényszerít a felelősséget; a helyett, hogy recriminációkkal kívánnátok szépíteni a dolgot, valljátok be, hogy biz’ itt elandalogtatok a dolgot, meglepetni engedtetek magatokat, s most már nem az a feladat, hogy méltánytalansággal még közünkbe is becsempészsetek az elégedetlenséget, hanem összeszedni az erőket, reorganisálni és biztos vezérlet alá helyezni a pártot, s ekképp visszaadni annak önbizalmát, ez a feladat. Igaz-e?

H. S.

Pest, oct. 31. 1867.

(—rt.) Tehát Kossuthnak harmadik levele is, mely eredetileg a „P. Napló”-hoz volt intézve, napvilágot látott.

Kossuth ezen iratában megzafolja itteni hivatalait, és az ő nagy szelleméhez méltatlan tanítványait, a kik az olvasó közönség nagy bűmlátára garantizáltak a magyart, hogy Oroszország részéről hazánkra még a legtavolabb veszély sem fenyegeti. Kossuth ma megleckézi őket, s nagyon bölcsen kijelenti, hogy a „finis Hungarie” csak is ezen oldalról fenyegetőzhetik.

Ezek szeriut mindnyájan egyenlőképp megismerkedvén a veszedelem forrásával, következik a kérdés: hol s miben keressünk ellene orvosságot? Az országgyűlés azt mondta: legjobb lesz kiegyezkedni; a királyt megkoronázni; szövetkezni Ausztriával s magyar felelős kormányt állítani, mely alatt nemzetünk erősödik, gyarapodik, s az ország állami consistentiát nyerhet. Kossuth az ellenkezőben keresi a gyógyszert. Szerinte makacsul meg kellett volna maradni az 1861-ben inaugurált passivitási politika s minden más mellett, a mi azal együtt jár. Tudniillik, hogy tovább is a bosszú lángja emészte lelkünket, hogy sötétlen hallgassunk, s azzal értésére adjuk az uralkodóháznak, hogy csak a legelső kedvező alkalomra várunk, melyben végös elszakadásunk által megbosszulhassuk az 1849-ki orosz intervenciót, ha mindjárt ezen politika tartamának ideje alatt egy elyengülnénk is, hogy végre, a midőn a kedvező alkalom (vagyis a „stult galamb”, mert egy pár nem éppen rossz alkalmat már meg is értünk) végre bekövetkeznék, haldokló állapotunkban immár annak hasznát venni is képtelenek volnánk.

Szerencsénkre ezen mentő eszköz és veszély elleni gyógyszer megválasztása ma már nem nyílt kérdés többé. Az ország legjelesebb államférfiai, támogatta a képviselőház nagy többségétől (és bene notandum, nem is igen komolyan gátoltatva az oppositionnak intelligens elemeitől), a kérdést eldöntötte s ezzel az ügyet oly kerékvágásba vitte, hogy ezzel a másik alternativa világos lehetlenségévé vált.

Kossuth harmadik levele sem fogja capacitálni a magyart arról, hogy Oroszországnak az Ausztriával ösztönt szövetkezett, s így egymás segitsége által megerősödött országot, elebb lesz kedve megtámadni, mint a másik esetben, ha mi tovább is gyötörjük Ausztriát, s Bécs államférfiainak arra kényszerítjük, hogy minden eszközzel pusztítsa, elszegényítse, tönkre tegye a magyart, és és Árpád földjén a többi nemzetiségek elemeiből igyekezze kormányzatot és állami rendszert alkotni s ezen igen kétes sikerű s hosszadalmas művésben itthon is mindig mint leigázó kormány működven, elvégre magát és Magyarországot úgy elérőlténitse, hogy Oroszországnak csak a kezét kelljen kinyújtani a kész prédára.

Kossuth ugyi vélekedik, hogy a bécsi udvar a magyarral való kiegyezkedésből merített erejével visszaadni készül, s csak azon percet várja, mely-

ben 1859-ben és 1866-ban elvesztett „nagy és régi történelmi állását” visszaszerezze.

Ez azon nagy tévedés, melyen Kossuth leveleinek okoskodása alapszik. Már magában Bécsben is igen ismét és a világ folyásától elmaradt körök lehetnek azok, melyek még ily reményekkel táplálkoznak. A mai jelszó: megtartani és felvirágoztatni azt, a mi van. És a mi még van, kékeletesen elég arra, hogy önmagát fentarthassa, s belől a polgárokat szabaddá, elégedettekké, értelmes és vagyonos hazafiakká tegye.

És ha mégis, minden alapos várakozásunk ellenére, felütné fejét Bécsben a régi reactionarius Oesterreicherthum, először magában a lajhántali tartományokban is erőlyes ellenzékre találma: Magyarország pedig éppen leghatározottabb veto-jával szólna közbe.

Az uralkodó, a ki aláírta a kiegyezkedést, a ki a koronázáskor tevé a királyi esküt, és helyreállítá a parlamentaris kormányformát, éppen ezen tényekkel adta meg Magyarországnak azon tényleges biztosítékot, melynek birtokában egy direct, mint indirect uton több mint elegendő eszközzel bírnak, megakadályozni minden kalandos politikát, mely most, vagy később a Metternich-féle iskola néhány maradványának agyában netán felültenék.

Az meglehet, hogy Európa nem sokára nagy háborúk színhelye lesz, de sehol semmi leghalványabb jelét sem látjuk, hogy Ausztria volna azon hatalom, mely a válságot elintézni törekednék. Igaza van Kossuthnak, hogy ily háborúra Ausztria nem is gondolhatott volna, ha Magyarország megmarad 1861-ki politikája mellett: de másrésztől, mi sem tévedünk, ha állítjuk, hogy azért, mert Ausztria az 1867-ki kiegyezkedés által megerősödött, s dolgai jobbra fordulnak, nem azon fogja kezdeni új pályáját, hogy a jégre menjen táncolni.

Korábban míg Magyarország az 1861-ki alapot fel nem adta, Ausztriának nem volt módjában háborút kezdeményezni. Most ugyan volna, vagy legalább inkább volna ily vállalatra ereje, mint azelőtt; de mint tudva van, időközben nagy változások mentek végbe. Tudniillik közbejött a komolyan alkotmányos kormányzási rendszer. Ennek következtése, szép erőre tett ugyan szert Ausztria, de ezen erőnek alkalmazása fölött többé nem rendelkezhetik oly szabadon, mint eddig, a midőn, ha úgy tetszett neki, pusztán csak privát passionak, vagy Bécs nagyraevő törekvéseinek kielégítése végett, összes horderejét mozgásba hozhatta.

Ma már Ausztria és Magyarország népei teljes egyetértésben fogtak kezét a béke politikájához. Lehet, hogy Kossuth nem nagy fontosságot tulajdonít azon erkölcsi erőnek, melylyel a magyar és német parlament birna, ha háború-politika ellen kellene tiltakozni. De bátran elhiheti a németekről, hogy ezek sem oly újonczok már a constitutionalismus praxisában, mint midőn őket 1848 tavaszán utoljára látta. Hogy pedig mint tud a magyar opponálni, azt ugyan még bővebben is tapasztaljuk, mint magunk öhajtottuk volna.

Pedig ma csak egy „bőrében meg nem főrő” minoritas opponál, mely a legmesterkétebb utakon hajánál fogva kénytelen elárangatni a casusokat, mikben oppositionalis bajlamát kielégíti. Mit mondunk oly eset bekövetkezésére, a midőn az egész ország, pártkülönbség nélkül, a miniszterium, Deák Ferencz, Tisza Kálmán, sőt még a legszélsőbb arnyalatok is unisono fognának protestálni oly politika ellen, mely Magyarországnak kárára válik? mely érdekeinkkel és nemzeti hagyományainkkal ellenkezik, s a mely nekünk, alkotmányos szabad nemzetnek (hogy rövid szóval mondjuk ki), egyszerűen nem tetszik? („Esti Lap.”)

Egy kis felvilágosítás.

Tisztelt szerkesztő úr!

A „Kolozsvári Közlöny” folyó 1867-dik évi 132-dik számában a 3-dik lapnak 4-dik hasábján, a „különfélek” rovatában — hol, az „aradi vértanúk” emlékére — a kegyesrendiek templomában, folyó évi november 4-kén tartott gyász-istenitéstől letről van említés téve, végül az is felhozatik, „hogy én tartottam beszédet, ajánlván továbbra is az őszszetartást, s az elvérzett bajtársak emléke iránti kegyeletet.”

Igaz, hogy néhány szót én intéztem bajtársaimhoz. De magam iránti kötelességemnek tartom, lehető félremagyarázások kikerülése tekintetéből, felvilágosításul kijelenteni a következőket:

Nem beszédheli viselkedés, s nem feltokodásból tettem azt, hanem: miután az egyleti elnök berekedve volt, következésképp: nem beszélhetett; a sorba álló honvédség pedig, a továbbiakra nézve nyilatkozatot várt: mindaz egyleti elnök, mind a közelében levő honvéd-bajtársak által sürgöttettem a felszólalásra s ezáltal az ünnepély bevezetésére. Ily körülmények között, a balogatás-és okoskodásnak sem helye, sem ideje nem lévén: felszólaltam.

Azokra nézve, kik ismernek engemet, vagy tudják az akkor fölmerült körülményeket, nem volt szükséges a felvilágosítás; de azokra nézve, kik nem ismernek, s csak a lapból olvasák az eseményt, helyén valónak tartom e nyilatkozatot. — Maradván a t. szerk. úr iránt teljes tisztfelettel, Kolozsvárt, nov. 6-kán, 1867.

Bányai Vitélis.

Országgyűlési tudósítás.

A képviselőház ülése nov. 5-kén.

Elnök bejelenti a beadványokat, többek közt Kolozsvár városa kérvényét az oct. 27-kén ott történt képviselő-választás megsemmisítéséért.

Napirenden van: A hevesmegyei ügy iránt adott miniszteri felvilágosítás tárgyalása.

Bánó József a miniszterium hevesmegyei eljárását pártolja.

Papp Pál Tisza Kálmán indítványára melletti szol.

Kacsóvics Ignác a kormány eljárását törvényesnek tartja.

Olgyay Lajos csatlakozik Perczel Mór képviselő nézetéhez.

Simay Gergely képvis.: Ki a célt akarja, kell, hogy az eszközöket is akarja; nem rosztalhatja tehát a kormány eljárását az, ki a parlamentaris szabadság mellett fennálló rendet kívánja. Nem áll az az analogia, melyet Csernátóy képvis. Eger és Kolozsvár eljárása között talált. Eger városa, mint hatóság, mely arra jogosítva nem volt, politikai discussióba bocsátkozott és bűnös jelenségű elveket tudva helyeselt: Kolozsvártól az egyes választók törvényes jogukkal élve, azonnal nem terjeszkedve választották meg képviselőjüket. Az első esetben tehát kötelessége volt a kormánynak a rendet és törvényt megővni; a másodikban nem volt oka és nem is lehetett szándéka, jogos szabadságukban a választókat zavarni. (Élénk helyeslés.)

Beniczky Gyula képvis. a kérdésre magára csak annyit mond, hogy Tisza Kálmán indítványát s annak indokait helyesli. Aztán átér a megyei kérdés elvi fejtegetésére, s azt mondja, hogy ő kész áldozni a megyei autonomiából azon esetre, ha a többség kiviszi, hogy a ház valóságos parlament, a miniszterium nemcsak felelős, hanem — a királyt kivéve — minden idegen befolyástól független legyen; ha képes lesz megszerezni a nemzeti önállás legfőbb biztosítékát, a magyar hadsereget. Különböző szöveg elég önmegtadással birva, beéri azzal, hogy a miniszterium hevesi eljárása helytelennek mondassék.

Borcsányi kívánja, hogy a ház a kormány eljárását határozatilag helyeselje.

Szontagh Pál képvis. nem kívánja követni cultusminister urat, ki ragyogó beszédében az elmélet terére lépett. A kérdés az, vajlon a fennálló törvények épségben-tartásával járt-e el a kormány a hevesi ügyben. Szólok szerint a kormány túllépett hatáskörén. A miniszteri felelősséget és a miniszteriumnak az országgyűléstől nyerhető absolutióját nem magyarázhatja oly széles értelemben, hogy a kormánynak szabad legyen nem „praeter,” hanem „contra legem” eljárni oly esetben is, melyről tudná, hogy az együtt levő törvényhozási test többsége, vagy akár az egész törvényhozás, eljárására nézve vele egyetért. A kormánynak tudnia kell kormányozni a meglevő törvényekkel.

Patay István kijelenti, hogy szokása szerint a tárgyhöz szol, s a ház zajos derűtsége közt beszédet tart a miniszteri hivatalnokokról.

Vadnay Lajos helyeseltetni kívánja a miniszterium eljárását.

Ivánka Imre képvis. a mind sürűbben hallható „Szavazzunk!” kiáltásokra megjegyzi, hogy ő a tárgyat kimerítve látja, s miután a hosszú vita hátráltatja az osztályok működését, kész a szótól elállani, ha az utána folygyeztet képviselők szintén elállanak. (Élénk helyeslés.)

Lázár Kálmán képviselő szintén eláll.

Bánó Miklós képviselő is eláll. Borsórményi László képvis. nem áll el. A közösügyi törvényt is az 1848-ki törvényből deducáltak s most a megye jogainak megszorítását szin-

tén ezekből akarják származtatni. A miniszterium eljárásának indoklására veszélyt és magasb szempontot emlegetnek. Veszélyt nem lát szónok; a magasb szempontok pedig ott vannak a váci levélben. (Nevetés.) Szóla a kormányt vád alá kívánja helyezni.

Erre az ülés eloszlik.

A képviselőház ülése nov. 6-án.

Folytatatik a hevesi ügy feletti vita.

Bánó Miklós és Nagy Ignác után szól

Deák Ferencz s jelen számunkban közlött, a tárgyat teljesen kimerítette, még állambülséget sugárzó, viharos éljenek kisért beszéde után a szólam feljegyzettek a szótól elállván, elnök a kérdést szavazásra bocsátja.

A miniszterek a szavazás alatt helyeiket elhagyják.

A kormány eljárását helyesli 195 képviselő; nem helyesli 79. Távol volt 109.

A közelebbi ülésen Búszörvényi ügye kerül tárgyalás alá.

Országgyűlési beszédek.

Deák Ferencz beszéde.

(A képviselőház nov. 6-iki ülésén.)

T. ház! Napok óta folynak vitakozásaink a szönyegen forgó kérdések felett. De ne tekintünk elveszettnek az időt, melyet az e tárgyakban egymástól eltérő nézetek kifejtésére s a felforgó kérdések tisztába hozatalára fordítottunk, mert a miről most tanácskozunk, az politikai életünk lényeges érdekével áll kapcsolatban.

Némelyek azon aggodalomban vannak, hogy a kormány Hevesvármegye irányában követett eljárása a megyék törvényes jogait és a honpolgárok békéjét veszélyezteti; mások ellenben attól félnek, hogy oly megyei hatalom, minőt Hevesvármegye követelt magának, a rend fenntartását tenné lehetetlenné, megakasztaná a közigazgatást, és magát a parlamentarizmus kormány-rendszert is megdöntené.

Törvényhozói helyzetünkben nem a haza érdekében működünk, ha tiltakozásainkban úgy akarunk egymással szembe állni, hogy az egyiknek csak a szabadság, a másiknak csak a rend volna jelszava. (Élénk helyeslés.)

Alkotmányos országban e kettőnek szoros kapcsolatot kell állni egymással. A szabadság nem abban áll, hogy ki-ki tehessen, a mit akar; mert ily szabadság mellett a hatalmasak mindent tehetnek a mit akarnak; a gyenge meg azt sem tehetné, a mihez joga van. (Tetszés.) A rendnek fenntartására pedig éppen nem szükséges a hatalomnak korlátlan uralma, mert ez a szabadságot tenné lehetetlenné, és magát az alkotmányt semmisítené meg. (Helyeslés.)

De a törvényhozásnak kell: de arra nem elég, hogy a nemzet és fejedelmek együtt alkossák a törvényeket; nem elég, hogy a fejedelmek azokat szorosán megtartsa és végrehajtsa; hanem mulhatlanul szükséges az is, hogy a polgárok a törvénynek és a végrehajtás körében a fejedelmek törvényes hatalmának engedelmeskedjenek. (Helyeslés.)

Oly általános alapelve az az alkotmányosság, hogy azt senki soha kétségbe nem hozta. Mert három századdal ezelőtt őseink törvényben is kimondták azt, midőn 1548-ban a XIV. cikkelyben világosan elismerik, hogy a király ő Felségének mindenki engedelmeskednie tartozik.

A szabadság és rend fenntartásának elveiből indult ki a magyar törvényhozás minden intézkedéseiben. E két elvet tüzte ki az 1848-iki országgyűlés akkor is, midőn a megyei hatóság ideiglenes gyakorlatáról rendelkezett, mert a XVI. cikkelyben világosan kimondotta, hogy a megyei szerveknek, Magyarhon és kapcsolatos részeiben az alkotmányosság védelmének, a közbiztonsággal összhangzásba hozatala egyszerűsége által közigazgatásnak időközben is minden megakadástól megóvása tekintetéből rendelkezett. Azt akarta tehát az 1848-iki törvényhozás, hogy a közbiztonság fenntartásának és időközben a közigazgatás is minden megakadástól megóvassék.

Nekünk a törvényhozás terén feladatunk soha nem lehet az, hogy e két vezér-elv közül az egyiket a másiknak feláldozzuk; hanem arra kell törekednünk, hogy a kettőt összhangzásba hozzunk. (Élénk tetszés.)

Ohajtanám, hogy minél előbb tanácskozhattunk a megyék végleges rendezéséről, mert ezt politikai életünkben egyik legfontosabb és leg sürgetőbb kérdésnek tartom. Ha ezen végleges rendelkezés lenne ma tanácskozásaink tárgya, elmondhatnám, a mit jelenleg is határozottan kijelentek, hogy én a megyéket a politikai élettől megfosztani bűntnek tartanám az alkotmány ellen. (Zajos tetszés.)

Nem kívánom, soha sem kívánhatom azokat csupán közigazgatási testületekké devalválni. (Élénk helyeslés.) Jövőre sem volnék soha hajlandó megfosztani a megyét azon jogától, hogy a kormány rendeletei ellen följárhat intézkedni a kormányhoz és abban a miniszteriumot a törvényekre vagy a helybeli körülményekre figyelmeztethesse. Magának a kormánynak is jól esik s érdekében fekszik az ily figyelmeztetés: csak ezen jognak gyakorlata a végtelenségig ne terjedjen és a közigazgatást lehetetlenné ne tegye. (Helyeslés. Ugy van!)

A megyék nem csak támaszai, de politikai iskolái is voltak az állam életének. Tanácskoztak a közigazgatás legalsóbb fokától kezdve a magasabb közigazgatás minden előforduló tárgyakról és midőn a gyakorlati élet tapasztalataiból kiindulva fejtegették ki nézeteiket, egyszerűsége tanultak maguk is, tanítottak másokat is, és eszközül valának az eszmék tisztázásához.

Egyedül elméleti tudósok, kik nem az életből, csak a könyvekből tanultak az államtudományt, gyakran fennakadnak a gyakorlati élet egyes nehézségein — és a közigazgatás minden ágának gyakorlati ismerete éppen oly szükséges a törvényhozónak, mint az államtudomány felvétele az alapos tudás. (Élénk helyeslés és tetszés.)

Nem szeretném a megyék oly végleges rendezését, mely az országot a politikai fejlődés ezen iskolájától is végképp megfosztaná. (Tetszés.)

De most nem arról van szó, miképp rendezzük jövőre a megyéket. Egy konkrét eset fekszik előttünk, melyet nem azon törvények szerint kell megítélnünk, melyeket jövőre alkotni fogunk; hanem azon törvények szerint, melyek jelenleg fennállnak; én is tehát ezen konkrét eset fejtegetésére fogom szorítani előadásomat. (Halljuk! Halljuk!)

Szükségnek látom mindenekelőtt a tények valódi állását előadni, úgy, a mint én azokat fel fogom, habár ismételnem kellene is a már mondottakat. (Halljuk! Halljuk!)

Külföldről politikai tartalmú levelek küldtek hazánkba, s e leveleket a sajtó terjesztene kezdte.

A kormány azt látta, hogy e levelek tartalma alkotmányunkat s annak alapelveit élesen megátadja. A pragmat. sanctiót ellentétbe állítja a haza függetlenségével; keményen kikel legújabb alkotott és szentesített alkotmányos törvényeink ellen, s e megátadás s azon kikelések által izgatást fog előidézni a nép között, és gyanakodást terjeszt a fennálló törvényes állapot ellen. E veszélyt elhárítani s az izgatás terjesztését megátadni kötelességének tartotta a miniszterium, s azon eszközökhöz nyúlt, melyet neki az 1848-iki sajtótörvény világos rendelkezést nyújtott.

Eközben Eger városa az említett levél folytán, tudva és ismerve az abban kifejtett nézeteket, törhetlen bizalmat szavazott a levél írójának, és azt jegyzőkönyvébe vezetett határozat által nyilvánította.

A miniszterium azon nézetben volt, hogy Eger városának a határozata egy másik neme a levél terjesztésének s az izgatás előidézésére tán még veszélyesebb; mert ha követőkre talál, s több város és község egymásután hasonlókat tesz, s a kormány ezt némán elmézi, akkor az izgatás gonoszabbá válhatik.

Nem tehetett tehát egyebet, mint rosztalást kijelentve, a határozatot, mely a község nevében volt a község jegyzőkönyvébe írva, megsemmisíteni.

Ez volt egyszerű lefolyása azon tényeknek, melyeknek törvényessége vagy törvényellenessége fölött most tanácskozunk. Ugy hiszem, hiven adtam elő azt az előtűnt fekvő adatok szerint és pedig szorosán objective. (Ugy van!) Vegyük már most fontolóra, miképpen sérthette volna meg a kormány eljárása által a törvényt és alkotmányt az által, hogy királyi biztost küldött Hevesvármegyébe; holott az 1805. V. törvényozik, mint némelyek felhozták, egyenesen azt rendeli, hogy a megyék kir. biztosok által ne terheltesse, hanem a felmerülő hiányok a főispán rendes hatalmával intézzenek el. Midőn Hevesvármegye a miniszteri rendelet teljesítését határozottan megtagadta, nem volt egyéb választása a miniszteriumnak, mint vagy rendeletét visszavéve az egész dolgot abbahagyni, vagy rendeletének teljesítését más módon eszközölni. Az első nem tehetné, mert az izgatás veszélyét elhárítani kötelessége volt; rendeletének visszavonása által pedig felszabadított volna másokat is a példa követésére, s így azt, a mit meg akart előzni, az izgatást, közvetve maga mozdította volna elő.

A másik utat kellett tehát választania, t. i. rendeletét más módon venni teljesedésbe. Közvetlen Eger városához küldeni valamely kormányi tisztviselőt s ez által semmisíteni meg a határozatot; belevágot volna Hevesvármegye kétségeltelen jogába és ez ellen nem csak egyik párt, hanem mindegyik határozottan fölszólt volna, mint oly lépés ellen, mely Hevesvármegye alkotmányos állását forgatná ki sarkából. (Helyeslés.)

Nem volt tehát egyéb hátra, mint követni azon utat, melyet hasonló esetekben eddig is követett az ország kormánya, s kir. biztost küldeni Hevesvármegyébe, mely az engedelmeskedést határozottan megtagadta. (Helyeslés a jobb oldalán.) Igaz, hogy az 1805. V. t.-cz. megakartá övni a megyéket attól, hogy a kir. biztosok küldése által terheltesse, s azt rendelte, hogy a felmerülő hiányok a főispán rendes hatalmával intézzenek el; de kérdem: a Hevesvármegye elkövetett hibát el lehet-e a főispán rendes hatalmával intézni? (Tetszés a közepén.) Hiszen az ő elnöke alatt s ellenezése dacára hozott a megyei végzés — hozzatott pedig ismételve — a főispán rendes hatalma tehát ez esetben sikertelen volt.

Ne feledjük el azt se, hogy ugyanazon 1805. évi 5-dik törvényozik szövegének további sorai következők: „Kivéve, ha ő Felsége némely rendkívüli esetben biztosok kiküldését kikerülhetlennek tartaná.”

Kételkedik-e valaki, hogy a hevesi eset rendkívüli eset volt. (Élénk tetszés a közepén.) Isten ne adja, hogy az ilyen esetek hazánkban a rendes közérdeket tartozzanak! A törvény ő Felségének hatalmat ad, hogy rendkívüli esetekben biztosokat is küldhessen a megyékbe, s kire bizza annak megítélését, hogy rendkívüli eset állott-e elő? egyenesen ő Felségére; mert 3-dik szakaszának végén vaiban mondja: „Ha ő Felsége némely rendkívüli esetekben biztosok küldését kikerülhetlennek tartaná.” Midőn tehát a kormány Hevesvármegyébe kir. biztost küldött, nem a törvény ellen cselekedett, hanem a törvény értelmében, annak világos rendelkezése szerint. Csak akkor hibázott volna, ha rendeletét a megyének nem jogosult ellenmondása miatt érvényesíteni nem tudta, vagy nem akarta volna; ezért méltán feleltre vonathaték. (Helyeslés.)

Azt mondják, némelyek, hogy Hevesvármegye törvényes jogával áll, midőn a miniszteri rendelet teljesítését megtagadta, mert azt törvénytelennek tekintette.

A megyék politikai életét a gyakorlat fejtette ki; azoknak jogai, hatáskörük nincsenek világos törvények által körülírva, hanem a gyakorlat által szabályozták. Az 1848-iki III. t.-czik 27. §. teljes egészében tartotta az ország minden törvényhatóságának eddigi törvényes hatóságát; a XVI. t.-czik 2. §-a pedig azt rendeli: „hogy a megyei állandó bizottmány mindazon hatóságot fogja ideiglenesen gyakorolni, mely törvény és alkotmány szerint a megyei közigazgatás minden tekintetben illeti.” Hogy tehát megítélhessük, jogosan járt-e el Hevesvármegye az engedelmeskedés megtagadásával, azt kell tudnunk, mik azon jogok, melyek e részben a megyéket törvény és alkotmány szerint megillették,

tekintve egyszerűsége a törvény hiányait pótló alkotmányos gyakorlatot is.

Vannak, kik azt hiszik, hogy a megyék a törvénytelenségek vélt felsőbb rendelkezéssel joggal feltehetik; de én ezen nézetet alapatlannak s az eddigi gyakorlattal is merőben ellenkezőnek tartom.

Életem javát, 25 évet töltöttem a megyei életben; nem csupán mint figyelmes néző, hanem cselekvő részt is vettem a megyei közéletben, nem úgy, mint fizetési tisztviselő, de úgy, mint folytonosan munkás tagja a megyei közigazgatásnak. Ismerem a megyei élet minden mozzanatát, és pedig saját tapasztalásomból ismerem; figyelemmel kísértem más megyék állását is, tagja voltam oly országgyűléseknek, melyek egyenesen a megyék kifolyásai voltak, és hosszas tapasztalásom folytán határozottan merem állítani, hogy a megyéknek kétségkívül joga volt a törvénytelenségek vélt felsőbb rendelkezés ellen feliratást intézni vagy az illető kormányzóhoz, vagy egyenesen ő Felségéhez, előadni okait, hivatkozni a törvényekre.

Lehetek, sőt voltak esetek, midőn a kormány vagy ő Felsége a felhozott okoknak engedvén, rendeletét visszavette. De ha rendeletet mellett tovább is megmaradt, azt a megyének teljesítenie kellett; joga nem volt az engedelmeskedést tovább is megtagadni, és ha ezt mégis tette, királyi biztost küldtet a legfelsőbb rendelkezés foganatosítására s az egész dolognak rendezésére; s a megye sérelem gyanánt feljegyezte az eseményt, s azt az országgyűlés elébe terjesztette. Ez azon gyakorlat, mely 1848 előtt is folytonosan létezett, és ezen gyakorlaton alapulnak a megyék jogai, melyek messzebb soha nem terjedtek, mint — a mint említém — a feliratás küldésére, s ha az sikertelen volt, az országgyűlésen követik által a dolognak sérelemkénti előterjesztésére.

Hivatkozom némelyek az 1823-diki eseményekre; de ne feledjük, hogy akkor nem csupán, sőt nem is főképpen a végrehajtás kérdése forgott fenn; hanem a fejedelmek egyoldalú és törvényhozó hatalmat akart gyakorolni, mert újonczajánlást és adófelmentést rendelt el, holott ezen tárgyak felett csak az országgyűléssel együtt határozhatott volna. Az 1825-diki országgyűlés följárta is éppen erre és a királyi biztosoknak kénytelen és nélkül tőlőzettel párosult eljárására fektetik a fősúlyt. Nem a törvények magyarázata fölött vitakoztak akkor, mert sem ő Felsége, sem kir. biztosai nem tagadták, hogy törvény szerint adó- és újonczajánlás az országgyűlés köréhez tartozik, és a főselelem nem a kir. biztosok küldetése, hanem a törvényhozási hatalom megsértése volt. Látatja ezt kiki az 1825. országos írományokban, és én saját tapasztalásomból is tudom az akkor történetek, mert már akkor — fájdalom — oly korban voltam, hogy a történeteket fel foghassam.

Hozhatnék elő egyes példákat, melyek egyes megyékbe küldött kir. biztosokra vonatkoznak; de mellőzve azokat, egy nem igen régen, azaz, 20 évvel ezelőtt történt általánosabb esetet hozok föl. 1847-ben a kormány politika számításból a megyék nem csekély részében a főispánokat helyettesekkel akarta pótolni, és egy egészen új rendszert, az úgynevezett adminisztratív rendszert, hozott be. Tekintélyes, köztisztviselői álló főispánoktól vétett el akaratunk ellenére a megye kormányzata, és adminisztrátorokra bízott. Az ország legtöbb megyéje törvénytelenségek tartotta ezen eljárást; felírt az adminisztrátorok ellen; de a kormány megmaradt rendszer mellett, és a megyék engedelmeskedni voltak kénytelenek, mert nem érezték magukat följogosítva, hogy az engedelmeskedést határozottan megtagadják, s a kinevezett adminisztrátorok visszaszárítsák. Azok átvették a kormányzatot, elfoglalták helyeiket, elnökölték a gyűléseken, tisztújításokat tartottak, intézkedtek hivatalos körökben, és a megyék — mint mondom — engedelmeskedtek; sérelem gyanánt terjesztvén a történeteket az országgyűlés elébe, hol az a többség által pártoltatott.

1847-ben még folytonos volt a megyék közigazgatási gyakorlata. Mindenki tudta a megye jogait, kötelességeit; a szellem a megyék többségében inkább ellenzéki volt, mint engedékeny: mégsem gyakorolták soha, sőt nem is követelték a megyék azon jogot, hogy a törvénytelen adminisztratív rendszertől, sikertelen felírásaik után az engedelmeskedést továbbra is megtagadják. A mit egyik képviselőársunk megemlítet, hogy a felsőbb parancsolatok egyszerűen tisztelettel félrelehetők, mint a gyakorlat is mutatta, nem közigazgatási főbb rendelkezetekre, hanem csak a bírói parancsolatokra vonatkozik. E bírói parancsolatok törvénykezési hiányai közé tartoztak; így a törvényhozásnak gondoskodnia kellett, hogy azokkal visszaélés ne történjék, és a törvény, különösen az 1563-78-dik és az 1655-diki 53-ik t.-cz. világosan kimondták, hogy a bíróságok a törvénytelen parancsolatokat félrelehetők.

De másrészt arról is kellett gondoskodni, hogy a bíróságok e részben büntetlenül önkényi ne gyakorolhassanak a pörlekedők karáival, és a parancsolatok félrevezési jogához ellensúly gyanánt azt a sanctiót költötték, hogy a sértett fél perbe foghassa a kir. tábla előtt azon bírót, ki a bírói parancsot félretette, és ha a félrevezésnek alapos okát adni nem tudta, súlyos büntetésben marasztaltatott el, mint a törvény mondja: hivatalvesztés, képtelenség arra, hogy jövőre is hivatal viselhesen, infamia és 200 ft. A félrevezés önkénye tehát a büntetés által lett gátolva.

Nem lehet a bírói parancsolatok a politikai rendelkezésekkel összekeverni. A törvény azok félrevezésére nem adott jogot és azért nem is szabott ily nemű büntetést. És kérdem: mi volna következzése, ha a megyék politikai rendelkezési irányában ily jogot gyakorolhatnának; ha ezt büntetlenül tehetnék; ha azon elvnel fogva, mit némelyek szeretnek emlegetni, hogy a megye feleletre nem vonható, még felelni sem tartoznának érte? Minő zavar következne ebből? Ha pedig éppen úgy, mint a bírói parancsolatnál, a törvény itt büntetést szabna a megyei bizottmányokra s azoknak azon tagjaira, kik a végzés hozatalában részt vettek, nem volna-e ez a megyékre oly pressio, mely azok állását, hatását sokkal inkább veszélyeztetné, mint az eddigi törvényes gyakorlat? (Élénk hosszas helyeslés.)

Hevesvármegye tehát oly jogot követelt maga-

nak, midőn a miniszteri rendelet teljesítését határozottan megtagadta, mely a megyéket sem a törvény, sem a törvényes gyakorlat szerint soha nem illette.

Azt mondják mások, hogy ha Hevesvármegye a formát illetőleg tévedt volna is, a miniszteriumnak sem jogilag, sem politikailag elég fontos oka nem volt arra, hogy a történeteket oly fontosoknak tekintse, s rendkívüli szabályokhoz nyuljon, miután izgatás csakugyan nem történt.

Ha azon férfi, a ki 1849-ben az április 14-iki határozatot indítványozta, s ezáltal a sanctio pragmat. sanctio ellenének nyilvánította; ha azon férfi, ki ünnepélyesen kijelentette, hogy az osztrák dynastia uralkodása alatt élni soha nem fog, — ki e kimondott szöveg biven, most sem lakik ezen haza területén, nem él a magyar törvények s a magyar alkotmány alatt, és nem tekint magát a koronázott király alattvalójának: ha, mondom, ezen férfi a pragmat. sanctio, az ország azon törvényeit, melyek újabbanként alkottattak, saját személyére nézve kötelezőnek nem ismeri, — ezt értem és fel tudom fogni, ha ő multjához, kimondott elveivel s e részben meggyőződéséhez ragaszkodván, szorosán következtetése akar maradni. Egyéni nézete ez, melyet megtagadni se jogom, se akaratom. Jogilag és erkölcsileg helyes volt-e ezen nézetnek oly nyilvánítását, minőt az említett levelek foglaltak magukban, ide vetni hazánkba, hol azok veszélyes izgatás eszközeivé válhatnak: a felett a távollevő ellen kárhoztató ítéletet mondani, sem e helyre, sem körülmény nem tartozik. (Élénk tetszés a közepén.) De hogy azon honfiak között, kik jelenleg is a magyar törvények alatt élnek, Magyarországon koronázott királyának alattvalói, a magyar alkotmány oltalmát élvezik polgári jogait, szólnak a tanácskozási termekben és írják a lapokban, — hogy, mondom, azok közt lehetnek olyanok, kik az említett levelekben foglalt elveket, — azt a megátadást, mely a magyar alkotmány alapelvei ellen intéztetett, azon kikelést, mely legújabbanként alkotott törvényeink ellen van irányozva, — oszjták, magukévá teszik, s azt egész nyilvánosságban kijelentik, sőt terjesztik: ezt, megvalloim, fel fogni képes nem vagyok. (Zajos tetszés a közepén.)

Nem érzik-e e kétféle helyzet közt a különbség súlyát? Nem érzik-e, hogy az, ki azt mondja: én nem ismerem el azon törvényeket reám nézve érvényeseknek és kötelezőnek, azok városok és veszélyesek; de nem is akarok ezen törvények alatt élni, nem is akarok azon királynak alattvalója lenni, ki ezen törvények szerint uralkodik, nem is akarok azon föld területére lépni, míg ezen törvények fennállanak: — bizonyosan erkölcsileg és jogilag más téren áll, mint az, ki azt mondja: én akarok ezen föld területén élni, én e hazának törvényei alatt állók, én ezen királynak alattvalója vagyok; hanem helyeslem, ha azon alkotmány, melynek alapján ezen fejedelmek uralkodik, ha azon törvények, melyeket megszentest, élesen megátadtnak s az ország függetlenségét veszélyeztetőknek mondatnak, és ez a sajtó által, vagy más uton a nép között terjesztetik. (Hosszasan tartó zajos tetszés a közepén.)

Nem tudják-e, hogy ugyanazon cselekvény egyik helyzetben nem ugyanaz, a mi a másikban? Nem tudják-e, hogy a vélemény, midőn az nyilván kijelentetik és azon országban, melynek alkotmányos törvényei ellen van intézve, terjesztetik, gyakran nem csupán vélemény?

Hiba volt-e tőlük, vagy bűn: a felett nem én ítélek és nem mi ítéltük e helyen; én még praecupálni sem óhajtom a bíróság véleményét, ha netalán efféle kérdések elébe kerülnek. Annyi azonban igaz, hogy efféle megátadások nyilvános kimondása és terjesztése könnyen izgatás eszközevé válhatik, — gyakran az írónak és terjesztőnek szándékai kívül is, — mert én szándékos izgatásról senkit vádolni nem akarok.

Az izgatás minden időben veszélyes lehet; de veszélyes volna az különösen helyzetünkben. 19 évig szenvedtünk az abszolút kormányzat sulya alatt, s e szenvedések keserűséggel töltötték el a honpolgárok kebleit. Ne higgye el senki, hogy midőn a rabnak börtöne megnyílik, és ő ismét szabaddá lesz, egy pillanat alatt kialudjék kebléből a kiallott szenvedések emléke, s a keserűség, melyet abban a szenvedések összehalmozta. Idő kell annak és kedvező körülmények! A szenvedéseknek, az elnyomásnak, a keserűségnek természetes következzése a bizalmatlanság. Hazánk érdekében fekszik ez, ezen keserűséget, ezen bizalmatlanságot jövőre nézve is szítani és őregíteni? (Zajos hosszas eljenzés a közepén.)

A nép, mely annyit nélkülözött, megereszte vagyonait s ábrándjainak szárnyait, sokat vár és sokat remél. Vár és remél olyanokat is, mik jelenleg nem teljesülhetnek. Jötevője-e az a népnek, a ki mindig azon vágyakat és reményeket emlegeti előtte, melyek még nem teljesültek, és azt, a mi már megvan, kicsinyli és ócsárolja, s a megelégedetlenség magvait szórja el? Alkotmányunk visszaállított. (Felkiáltás a szélső baloldalon: Nem állított vissza.) Némelyek azt mondják, hogy annak egy része s ő nézetük szerint nagy része még most sincs visszaállítva. Nem vitatkozom e pillanatban velük; de annyi tagadhatatlan, hogy van alkotmányos életünk, melyben élünk és mozgunk. (Helyeslés.) Van-e ki azt állítaná, hogy politikai állásunk, alkotmányos törvényeink fejlesztése már be van fejezve, — hogy annak minden része változatlan, hogy a fejlődésben szellemi és anyagi téren haladni többé nem akarunk? (Élénk helyeslés.) De ha fejleszteni akarjuk törvényeinket, institútóinkat és erőinket, annak eszközlésére tér kell, melyen mozoghatunk; és e tér legalább visszaállított törvényeink. E téren működhetünk; e tér nélkül pedig jogosan és törvényesen mozogni sem volnánk képesek. (Élénk tetszés a közepén.) Helyes-e, e reményt semmisnek tekinteni, gyanúsá tenni a meglévő állapotot, gyűlöletessé azon törvényeket, melyeken állunk, és melyekből kiindulva tovább haladhatunk? Ily izgatások, s azoknak terjesztés az izgatásnak volt-e valami eredménye, ha az terjedt tovább, — mert hiszen a megátadásnak éppen az célja, hogy az izgatás ne terjedjen, és

hogy eredménye ne legyen. Némelyek vádát hozták fel a kormány ellen, hogy bűntette Eger városát, bűntette Hevesmegyét bírói ítélet ellen. En e vádat merőben alaptalannak tartom; a kormánynak nincs joga büntetni, mert ez a bíró dolog. De a minisztérium nem is bűntette sem Hevesmegyét, sem Eger városát. Intézkedései, melyeket tett, csupán politikai intézkedések, melyek által Eger városa és Hevesmegye hibás lépéseinek káros és veszélyes következményei lőnek elhárítva.

Nem szeretek hasonlatokat használni, de a jelen esetre mégis felhozom például azt: hogy ha valaki saját lakásában ablakára ragasztott iratot, melyben az alkotmány alapelvei, a fennálló törvények keményen megtámadatnak, oly iratot, mely tartalmánál fogva, tán az irónak szándoka nélkül is izgató természetű és azt úgy ragasztja föl, hogy az utcáról mindenki elolvashatja, mit kell ennek ellenében a közhatóságnak cselekednie? Talán bíró elébe kell idézni azt, ki az iratot oda ragasztotta; de az iratot mindaddig ott hagyni, míg a bíró az ítéletet ki nem mondotta?

Ez, úgy hiszem, fonák eljárás volna. (Élénk tetszés a középben.) Mindenesetre az első lépés, mint bármely hatóság vagy kormány ily esetben tenni fog, az lesz, hogy az izgatott iratot onnan eltávolítja és ha szükséges, azután veszi kereset alá a tettest. Nem volna-e viszály dolog, ha a tettes az iránt emelve szót, hogy ő polgári jogaiban sértve van, mert a lakás az övé volt, az ablak az övé volt, az irat az övé volt, és az ő jogának megsértésével mentek be szobájába és vették le az iratot saját ablakáról, mielőtt ő még pörbe fogatott és elítéltetett volna? (Tetszés a középben.) Nem ilyen-e az, a mit némelyek a minisztérium ellen vádolt felhoztak?

Somssich barátom megemlítette az égő kanócot, melyet gyúlékony anyagok közelébe tett, vagy ejtett le valaki. Nem első teendő volna-e ily esetben az, hogy az égő kanóc, mely még ugyan nem gyújtott, eltávolítását, hogy ne is gyújtson és azután tetemesnek lépések az ellen, ki a kanócot szándékosan oda tette, vagy vigyázatlanul elejtette. (Élénk tetszés a középben.)

Van-e valaki e házbán, ki helyeselné ha bevarnák, míg a kanóc gyújtott, hogy a tettest a következkéért is felelőssé tethessék? Van-e valaki, a ki az égő kanóc eltávolítását helytelennek tartaná, mert az még nem gyújtott? (Élénk tetszés a középben.)

Felhozzák Eger városa mellett még azt is, hogy hiszen az csak bizalmat szavazott a levelek írójának, de nem nyilvánította, hogy annak politikai elveit és nézeteit osztja.

Politikai téren lehet bizalmat nyilvánítani oly férfiaknak is, kinek politikai elveit, nézeteit még nem ismerjük; de föltesztük róla, hogy azok a mi nézeteink és érdekeinkkel összhangzásban vannak.

De annak irányában, ki politikai nézeteit és elveit éppen most oly határozottsággal, mely minden kétséget kizár — nyilvánította, e nyilvánítás folytán bizalmat szavazni kétségtelenül annyi, mint nézeteiben osztozni. (Élénk tetszés a középben.) Mit mondanék oly emberről, ki azt adná elő, hogy türelmetlen bizalma van a politikai téren, politikai működést illetően egy férfhoz, kirel bizony tudja — mert töle éppen most hallotta, hogy elveit és nézeteit az ő elvei és nézeteivel határozottan és merőben ellenkezők? Ellenkezők pedig a leglényesebb dologban, oly dologban, mely az egész politikai működésnek alapját képezi? Volna-e ily kijelentésnek más lehető magyarázata, mint az, hogy a bizalmat nyilvánító reményli, miszerint amaz rögtön és teljesen megváltoztatja eddigi meggyőződését, a mi arra nézve nem megtszitelés, hanem talán inkább bántás volna. (Helyes! Ugy van!)

Hiba volt-e vagy bűn Eger városa részéről azon határozat hozatala, melyet a kormány megszüntetett, nem vizsgálom. A kormány maga hibának tekintette azt, és Eger városát nem kívánta büntetés alá vonni; de a hibának lehető rossz következményeit meg kellett gátolnia, mert azt a kormány el nem nézhette, és a példa utánzását hallgatásával elő nem segíthette. Múltán tehát a kormány nem büntetett, mihez joga sem volt, hanem a helytelen cselekvések veszélyes következményeit, és az izgatás terjedését politikai intézkedés által meggátolta, tette pedig ezt oly módon, melyet a törvény nem tilt, sőt parancsol, és oly meggyőzést, mely törvény vagy gyakorlat szerint fennállt volna, semmiképpen nem sértett: a kormány eljárását törvényellenesnek mondani nem lehet.

A ház több tagja, de maga az 1848-iki törvények XVI. cikkelye is a megyéket az alkotmány védőbástyáinak nevezté. Osztozom ezen nézetben; de ha a megyék oly hatósággal, s annyi hatalommal volna, hogy felruházva, minőt Hevesmegye magának tette, hogy a megyéknek joguk volna a felsőbb rendeleteket, midőn azokat törvényellenesnek hiszik, egyszerűen félretenni, a kormányt az engedelmeséget megtagadni; ha a megyék a felelős kormánynak nem subordinálva, hanem csak koordinálva volna, ha a kormánytól nem függenének, ha tetteikért senkinek felelősök nem volna; de a felelős minisztérium intézkedéseinek sikerét passzív ellentállással meggátolhatná, — akkor a megyék nem védőbástyái volna az alkotmánynak, hanem lehetetlenné tennék annak fenntartását. (Élénk tetszés a középben.) Képzhet-e valaki magának ilyen megyék mellett rendezett állapotot; képzhet-e oly országot, melyben száz testület, megyék, városok, mindenki külön-álva, majdnem souverain hatalmat követelne magának a végrehajtás terén; senkitől nem függne, s egymással össze nem függne. (Zajos tetszés a középben.)

Azt mondják, hogy oly hatalom mellett, minőt Hevesmegye követel magának, és oly terjedt hatóság mellett, minőt némelyek a megyéknek tulajdonítani akarnak, parlamentáris kormány lehetetlen. En azt állítom, hogy ily módon nemcsak parlamentáris, hanem bármi néven nevezendő alkotmányos kormány egyiránt lehetetlen. (Külső éljenzés.) Ha valaha veszély fenyegethetné a megyei rendszert, ez nem abból fog származni, hogy a megye törvényes jogainak és kötelességeinek korlátai közé szorítottak, — hanem abból, hogy e jogok a törvény és gyakorlat határain túl annyira kiterjesztetnek, hogy ezáltal minden közigazgatás lehetetlenné válnék. (Tetszés.)

Bocsánatnak meg, hogy hosszabb voltam előadásomban, mint óhajtottam volna; (halljuk! halljuk!) kivált miután a tárgy napok óta kifejtetvén, az okok minden oldalról már bőven előadtak, és nekem alig maradt egyéb a mondottak ismételésénél. (Élénk ellenmondás.)

Szabad legyen még azon kerést intéznem a t. ház tagjaihoz: Küzdjünk, hol véleményeink eltérők, a tárgyból merített okokkal; de ne vádoljuk egymást rejtett cizellal; és ne gyanúsítsuk egymás szándékát! Ha egyik fél azt mondja a másiktól: ti zavart akartok és forradalmat, és felforgatást, emez pedig azt hirdeti ellenfeleiről, hogy az ország jogait, az alkotmányt akarja megromítani, a kormány hatalmat károsan terjeszteni, a megyéket megsemmisíteni: mindezek itt közöltünk tán hatás nélkül hangzanak el. De a nép közé terjesztetvén, egyik és másik oldalról bizalmatlanságot, gyanúsítást, gyűlöletet szülnek; fölzaklatják a békés indulatokat, elszűbbeszítik a biggadt tevékenységet, és mindezeknek csak a haza látja kárát. (Élénk tetszés.)

Végzem szavaimat azon kijelentéssel, hogy én a minisztérium által előadott felelettel megelégedvén, annak Eger városa és Hevesmegye irányában követett eljárását helyeslem. (Szűnni nem akaró lelkesedett éljenzés és taps.)

Midőn beszédét bevégezvén szónok — a természet elhagyja, a képviselők kitűző lelkesült éljenkiáltásokkal kísérik, melyben a karzati közönség éljenzése vegyül.

Toth Vilmos beszéde

(a képviselőház október 31-diki üléséből.)

T. ház! Mielőtt a szövegben levő kérdéshez érdemileg hozzá szólnék, köszönetet mondok Almásy Sándor képviselő úrnak, ki a belügyminiszter úr által adott feleletet kielégítőnek nem tartván, alkalmas szolgáltatott ezen vitára, melynek, bármiként végződök is, azt hiszem, azon gyakorlati eredménye lesz, hogy e vita folytán hozott határozat, habár csak részben is, véget fog vetni azon kétes állapotnak, mely a felelős kormány, és a municipiumoknak egymáshoz indefinált viszonyából keletkezik, és melynek huzamos ideig tartó fennállása nem csak a köz kárára, de jöhetnek oly körülmények, melyek közt az egyik vagy másik institutio megsemmisítésére is szolgáltatathatnak indokot. (Helyeslés.)

Azért magára a kérdésre, mely az: vajon kielégítő-e a belügyminiszter úr által a tett interpellációra adott válasz, vagy nem?

Vagyis helyes volt-e a minisztériumnak eljárása, midőn Hevesmegyében, ismert végzése után, rendeleteinek végrehajtását királyi biztos által eszközölte?

Tübben a tisztelt baloldal tagjai közül ezen eljárást nem csak törvényellenesnek, de helytelennek, okserítőnek nyilatkoztattak. — En magam részéről a kormány ezen intézkedését igenis helyesnek (zaj) a szokások s törvények szerint alkalmazottnak, és ez esetben éppen elkerülhetlen szükségesnek találtam, és találok dacára azon argumentumoknak, melyek ellenében ma itt felhoztattak.

Hogy melyik nézet helyes a kettő közül, annak megbirálatására, különösen azok után, melyek az előttem szóló által épp e perczben mondattak, igen szükségesnek tartom a multakra, úgy a mint azok egymásután következtek, kissé visszapillantani.

Midőn az alkotmány helyreállításával Magyarország kormánya a kormányzatot átvette, nem volt sürgősebb feladata annál, hogy az országgyűléstől a municipiumok helyreállítására nézve felhatalmazást kérjen.

Tette ezt egyrészt azért, mert a törvénynek kívánt hódolni; tette másrészt azon hitben, mert ezáltal a közhajatlanság vélt eleget tenni, de tette végre azon reményben, hogy a municipiumok, fel fogván a jelen átalakulási korszak összes nehézségeit, a kormányt nehéz feladatában támogatni fogják. És ha visszapiantunk az országgyűlés mindkét házának akkor folytatott tanácskozására, azon meggyőződést fogjuk belőle meríteni, miszerint ugyanazon hit és remény lelkesítette mindkét ház tagjait akkor, mikor a kormánynak a kívánt felhatalmazást megadták.

Nem lehet tagadni, hogy emelkedtek akkor is hangok és kéteyek, vajon a municipiumok nem fogják-e törvényes hatáskörüket áthágni, s ezáltal a békés kiegyenlítés menetét megszakasztani? de a kormány e kéteyeknek helyt nem engedett, meg lévén győződve, hogy míg az 1861-iki vármegyék, melyekre hivatkozás történt, — a törvénytelen kormány rendeleteit nem teljesítették, addig az 1867-i vármegyék a nép szabad választása alapján egybegyűlt országgyűlés többségéből alakult törvényes kormány rendeleteit teljesíteni és ők istápolni fogják, és be fogják bizonyítani azt, mit annyi jeles publicista kérésbe vont, hogy a felelős kormányzat a municipális rendszerrel összeegyeztethető, és ennek behozonyítását részemről igen szükségesnek tartom, mert ha ez nem történne meg, igen természetes, hogy a törvényhozás kénytelenítette volna magát egyik vagy másik institutio elejteni. (Felkiáltások: nem úgy van.) De igenis úgy van. Már pedig hogy a kettő közül melyiket adná fel ez esetben a nemzet, arra nézve magamban kétséget nem táplálhatok, visszapillantván azon alkotmányos küzdelmekre és vajadásokra, a mik e házbán 1790 óta történtek, azon korszakra, a midőn a megyei élet leginkább virágzott, és a nemzet mégis fennhangon kívánt felelős kormányt, kívánta pedig akkor, a midőn alig remélhette, miszerint e

kormány egyszersmind parlamentáris is lesz. (Helyeslés.) Nem lehet tagadni t. ház, hogy a municipiumok igen kevés kivétellel e várakozásnak teljesen megfeleltek, és a kormányt a legloyalisabban támogatták (zaj, ellenmondás a baloldalon.) De nem lehet tagadni viszont azt sem, miszerint a magyar kir. felelős kormánynak magatartása a municipiumokhoz bocsátott rendeletek, úgy tartalom mint módra nézve olyanok, a melyek legfényesebb bizonyítékát adják annak, hogy a kormány a municipiumok önkormányzati jogát tisztelni tudja és akarja. (Helyeslés a jobboldalon.) S habár hozattak is némely megyék és városok által oly határozatok, melyekre a kormány méltó aggodalommal tekintett, mindazáltal az erősebb rendszabályok alkalmazását gondosan kerülte. Fontos oknak kellett tehát előtérbe lépni akkor, midőn a kormány Hevesmegyébe egy kir. biztos kiküldését időszerűnek látta, és éppen itt térünk el a t. baloldal tagjaitól, mert a kiindulási pont egészen különböző.

Kossuth Lajos (éljenzés a szélső baloldalon) midőn a váci választókhoz intézett levelében elősorolja azon okokat, a melyeknél fogva ő a választást el nem fogadhatja, s hazájába vissza nem térhet, felhozza többek közt azt, hogy ő az osztrák ház uralmát Magyarország önállóságát s független ségével incompatibilisnek tartja. (Felkiáltások a baloldalon: hiszi!) Tehát hiszi. A kormány ezen nyilatkozatban Magyarország egyik alaptörvényének a pragmatica sanctionnak, a mely egyrésztől az osztrák ház uralmát állapítja meg, de másrészt az ország jogait, függetlenségét és szabadságát biztosítja, megtagadását látta, (helyeslés) s azért rendelte el ezen iratnak lefoglalását, ezáltal manifestálni akarván, hogy ezt oly bűnös cselekvénynek tekinti (zaj a baloldalon, ellenmondás), a melynek terjesztését, mint a törvénynek öre meg nem engedheti. (Helyeslés.)

Eger város, dacára ennek, üdvözlő iratot határozott intézni Kossuth Lajoshoz, a melyben meg egyrészt sajnálatát fejezi ki a felett, hogy Kossuth lángelkét a hazának nélkülözni kell, (zaj a balon), másrészt megnyugvást lel azon saját lelkiismeretéből merített okokban, a melyekkel őket Kossuth Lajos meggyőzte, s reményét fejezi ki, hogy nem sokára bekövetkezik azon időszak, midőn Kossuth Lajos saját körében tisztelheti. E levélhez commentár, úgy hiszem, nem kell. Eger város ezen határozata által, a kormány meggyőződése szerint, kétszeres bünt és hibát követett el. (Zajos ellenmondás a baloldalon.) Bünt követett el azért, mert Kossuth Lajosnak a váci választókhoz intézett levelében foglalt elveit magának vallván, ezáltal a törvényt sértette meg; hibát követett el azért, hogy politikai kérdések tárgyalásába bocsátkozva egy rendezett tanácsosai ellátott város hatáskörének korlátait túllépte. Csiki Sándor képviselő úr a belügyminiszter úrhoz intézett interpellációjában az a kérdést intézte, hogy ugyan melyik törvény mondja azt, hogy a mezővárosok ily cselekedet által törvényes hatáskörüknek korlátait túllépjék? felelek e kérdésre:

Az 1848. XXIII. t.-cz. meghatározta azon jogokat, melyekkel a királyi városok bírnak; a XXIV. t.-cz. első szakasza pedig csak annyiban alkalmazza ezen XXIII. t.-czikket rendezett tanácsosai bíró városokra, a mennyiben azon törvényezik a választásokról, választókörökről és képviselőkről szól; ugyanazon törvényezik 2-ik szakasza pedig világosan kimondja, hogy közigazgatási helyzetük olyan marad, mint annakelőtte volt.

Most kérem, mondja meg nekem Csiky képviselő úr, mikor határozott Eger városa 1848 előtt politikai kérdések felett?

Mi természetesebb tehát, mint az, hogy a kormány Eger eljárásában kétszeres bünt és hibát látván. (Felkiáltások: nem bűn!) Bocsánatot kérek, a kormány bűnnek vette (zaj) azt, hogy a pragmatica sanctio ellen vétettek. (Nagy zaj.) En nagyon csendesen kihallgattam a szöveget, méltóztassanak engem is kihallgatni.

Igen természetes tehát, hogy a kormány szeptember 14-én egy oly rendeletet küldött Hevesmegyébe, melyben azt felhívá, hogy Eger városának határozatát, melyben törvényszerű hatáskörét átlépve a politikai tüntetések terére lépett, megsemmisítse.

Hevesmegye a helyett, hogy törvényes jogait gyakorolni és a kormány rendeleteit teljesíteni sietett volna, feliratoztott a belügyminiszterhez, de mily feliratozt! Nem olyat, melyben a kormány rendelete folytán támadt aggodalmat fejezte volna ki, nem olyat, melyre a kormány még egy felvilágosító rendeletet küldhetett volna. Nem, hanem határozottan kimondotta feliratában azt, hogy Eger városa végzésének megsemmisítéséhez még azon esetben is, ha az ballépést, tévedést követett volna el, a maga részéről semmi esetben segédkezet nyújtani nem fog. (Helyeslés.)

Ekkor igen természetes, hogy a kormány elérkezettnek látta az időt, megkérni ő Felséget, hogy Hevesmegyébe a régi, és az 1848-ik évben is sokszorosan gyakorolt szokás szerint a kormány rendeletének végrehajtására királyi biztost küldeni méltóztassék. Ez megtörtént, és íme ez azon nagy bűn, melyet a kormány elkövetett és a melyért vád alá való helyzetetése indítványoztatott. (Helyeslés; zaj.)

E tények száraz előadásával be is végezhetném előadásomat, mert azt hiszem, hogy ez tökéletesen meggyőzi a tisztelt házat arról, hogy a kormány helyesen és törvényesen járt el. (Helyeslés a jobbról, ellenzés a balról.)

Azok után, miket a cultusminiszter úr Tisza Kálmán és Nyáry Pál képviselő úrak előadásaira válaszolt, magam részéről még valamit hozzá tenni szerénytelenség volna, de nem hallgathatok el egyet, mit mind Tisza, mind Nyáry képviselők mondottak, azt t. i., hogy törvénytelenséget követett el a kormány az által, hogy Hevesmegyének nem engedett alkalmat arra, hogy másodszor is representálhasson. Ugyan kérem, milyen törvénytelenséget követett el? Melyik törvény határozza azt, hogy a megyének kétszer kell representálási jogát gyakorolni. (Zaj a baloldalon, helyeslés a jobboldalon.) Nem lévén törvény, igen természetes dolog, hogy a kormánynak az okszerűséget kellett tekintetbe vennie, és felelősségénél fogva önmagának határozni meg, hogy a fennforgó körülmények között szükséges-e azonnal erősebb rendszabályokhoz nyulnia vagy nem?

Nyáry Pál képviselő úrnak a cultusminiszter úr tökéletesen megfelelt, miután azonban ő annyiszor szeret a 48-iki eseményekre hivatkozni, (Halljuk!) szabad legyen mai beszédének a felelős kormány és municipiumaink közti viszonyra vonatkozó részére feleletül csak egy pár sort felolvasnom az 1848-iki Közlönynek július 11-diki számából azon vitából, a mely a Krasznamegyei képviselő folytan támadt, s a mely vita alatt Nyáry képviselő egyik beszédében a következőket mondotta: (halljuk!) „ha az első pörczet elmúlástjuk, (nagy zaj. Halljuk!) félek, hiába fogunk hivatkozni a törvényre, szabad constitutióra, hiába fogjuk a minisztériumot oly jogokkal felruházni, melyeket végrehajtani hatalmában nincs. (Zajos tetszés és derűtlenség.) Ha ilyen kérdésekben elhagyja a minisztériumot a ház, akkor a minisztérium semmi, pedig el van hagyva, ha amolyan táblabírói fogásokkal (zajos és hosszas helyeslés és taps a jobboldalon. Az elnök csemet), hogy p. o. a municipiumok, s azoknak mindazon veszedelmes következményei még megvannak, hogy a minisztérium parancsol, de annak senki sem engedelmeskedik, (élénk helyeslés és derűtlenség) azért feleltre vonni még sem lehet, akkor mi egy gyalázatos tréfát fizünk itt, és megérdemeljük, hogy nemcsak az ország, de az egész művelt Európa kipiszszegjen, (hosszas helyeslés és taps) felelős kormánnyal koketirozunk s midőn arról van szó, hogy valakit feleltre vonjunk, azzal állunk elé, hogy a municipiumok még megvannak.“ (Nagy derűtlenség.) Ugyanazon ülésben tartott beszédében Nyáry Pál képviselő úr ezt mondotta: „Hála Istennek, a megyei omnipotentiának már egy kissé nyakára hagytunk.“ (Élénk derűtlenség s éljenzés.)

Zárszóul még csak ennyit mondom: Hogy igenis én azt hiszem, miszerint a jelen eset olyan, a melyben a kormány nemcsak a jobboldal, de az oppositio támogatására is joggal számolhatott.

Mert kívánhatnák önké hármít a kormánytól, de azt nem kívánhatják, hogy megfélelizzék egy perczre is a hűségéről, melylyel egyaránt tartozik a királynak és törvénynek. (Zajos éljenzés a jobboldalon.)

Levelezés.

Verestoronnyi-Contumacia, 1867-ki oct. Kisdéd vidékünkön majdnem egymást éri, hazánk főbb tisztviselőinek látogatása.

Csaknem régiben volt szerencsénk a nagyméltóságn magyar királyi pénzügyminiszteri biztos Horváth Sándor urhoz, azután negyedik napon erdélyi cs. kir. főhadiparancsnok látogataga meg helységünket, s most pedig utoljára, folyó hó 11-kén, pénzügyminiszteri osztálytanácsos Szepes Mihály ő méltósága volt nálunk, ki jelenleg mint pénzügyminiszteri küldött, utazta be Erdélyt.

Nagyon meglepő és ható volt reánk nézve, az említett osztálytanácsos úr ő méltóságának jóvetele.

Egyikünk gróf Péchy Manó úr ő excellenciájának tartotta, a másikunk pedig másnak.

Azonban csakhamar red jöttünk, hogy ki legyen kedves vendégünk, midőn magát a helybeli harminczadi hivatalnál, délutáni 1 óra tájban, felismertetvén, Leidenfrost úr kíséretében, ott egyet-mást megtekintgetett a kérdésekűdött a bevételről, kiviteli czikkekről, nemkülönben a hivatalos urak neve, nemzetisége és származási helyére nézve is.

Különösen, több meghagyások után, azon hivatalos uraknak, kik még magyarul nem tudnak, szívükre kötötte a magyar nyelv tanulását.

Elvégezvén a harminczadi hivatalnál a hivatalos látogatást, egy néhány pillanat alatt a lakokat tekintette meg.

Ebéd után a határszálen levő pénzügyörkhöz köcsikázott.

Szívélyessége, nyájassága és igen finom magatartása; mindnyájunkra nézve igen nagy benyomást tett, úgy annyira, hogy a más nemzetbeliek is elismerik, hogy derek magyar ember!

Valóban, ha mind oly derek és szakavatott egyének vannak minisztériumunknál (a miről nem kétkedünk), akkor nem kell egyebet tenni a társnemetekre nézve, mint közlök egyet-kettőt olykor, olykor körutra kiküldeni, s azok is, a kik tö-

ünk tartózkodók, a testvértelen magyarnak becsülési lesznek. Azonban addig is a jó Isten védő-kara legyen édes hazánkon és vele szegény mindnyájunkon! Bakk Endre.

Ploest (Oláhország), nov. 2-dikán, 1867. — Tisztelt szerkesztő úr! Magyar ev. ref. egyházunk számára, egy harmonium megszerzésére a minden vallás- és nemzetkülönbség nélküli t. adakozók nevével van szerencsém e lap hasábjain közölni nyilvánítását mellette e jelen alkalommal közzé tenni. Kérem tiszteletteljesen a t. szerkesztő urat ennek közlésére. — Vincze D. 64 piaster, Varga János 50 piaster, Jón Gózdú 6 pr., Kun S. 32 piaster, Vajda Dénes 4 pr. 20 para, Téglási József 4 pr. 20 para, Haim J. 12 pr. 10 para, Forrai J. 4 pr. 20 p., Virág György 32 pr., Horvát Gy. 6 pr. 30 para, Greceanu 13 pr. 20 p., Gulyás J. 4 pr. 20 para, Georg Gralman 10 pr. 20 p., Papp Teréz 2 pr. 10 p., Preus 12 pr. 10 p., Mihay 3 pr. 15 para, Vida Mihály 4 pr. 20 p., Fr. Lehr 5 piaster, 39 p., Josef Rensch 4 pr. 20 p., E. Glaurt 5 pr. 10 p., C. Schuller 32 pr., Csomafai D. 6 pr. 30 p., t. Madács 4 pr. 20 p., Felerné 4 pr. 20 p., Karl Pillanto 12 pr. 10 p., Bogyó Juli 2 pr. 10 para, Cristean Feciso 2 pr. 10 p., Wiegler 10 pr. 20 para, Kocsodi J. 32 p., L. Cervetto 4 pr. 16 p., Urlakiné 9 pr. 16 p., Nagy Sándorné 4 pr. 5 p., Biró Elek 2 pr. 10 p., Fazekas János 1 pr. 15 p., Keresztes János 9 pr., Hajdu András 4 pr. 20 p., R. Lieber 7 pr., Gáll Károly 27 pr. 30 p., Hadházi Julianna 16 pr. 8 p., Daróczi Sándor 1 pr. 32 p. Bukarestből: Szöllösi József 124 pr., Strasser 32 pr., Lázár Döméné 32 pr., Dr. Borosnyói János 32 pr., Benke József 34 pr., Kovács István 12 pr. 10 p., Nagy István 11 pr., Szabó Albert 12 pr. 10 p. Czapkai 32 para. Ezenkívül t. Koos Ferencz úrtól, a moldva-oláhországi missió pénztárnoktól, a missió pénztárából 96 piaster. Összesen: 854 piaster 12 para.

Vincze Dániel, missiói lelkész.

KÜLFÖLD.

OLASZ ÜGYEK. A francia sajtó — mint láttuk — az olasz hadseregnek római területre nyomulását rosz neven vette. A sugalmazott „France” még mindig hevesen dolgozik ellene, s egyre-másra hozza a cikkeket. November 3-diki száma mutogatja, hogy már megvan a zavar, s nem látja valószínűtlenné, hogy az összeütközés sem fog kikerülni. Ő csak két eshetőséget lát az invasiót illetően: azt vagy korlátok közé szorítani, vagy visszaverni.

Ugy találja, hogy az engedékenységek, a habozó politikának többé semmi helye. Vagy együtt kell tartani Olaszországgal, szabályozva actióját, vagy ellene lenni, hogy vállalkozásában megálljon.

S egy más számában, hol Lamarmora küldetéséről elmélkedik, kit — mint az „Etendard” írja — nov. 3-kán előbb a császár, azután Monstier marquis fogadott, azt hiszi, hogy a francia kormány Olaszországgal csak két feltétel alatt alkudozhatik:

Olaszország ne avatkozzék a római államba; ne legyen közös actio.

— A legújabb olaszországi hírek a forradalmi ügynek nevezetes fordulatát közlik, s a melyek valószínűsége iránt, tekintve a forrásokat, honnan vétettek, semmi kétség sem forog fenn.

Florenz, nov. 4. Garibaldi a visszavonulási felhívásnak engedett és 3,000 önkéntessel az Abbruzzok felé indult. Tirol és Monte-Rotondo közt 12,000 emberből álló pápai csapatok által megtámadott és elkeseredett harc után az insurgensek kénytelenek voltak állásaikat feladni. Az insurgensek vesztesége igen tetemes, és mondják, hogy 500 garibaldianus harcoképtelenné tétetett. A sebesültek összeszedése után Garibaldi a határszélek felé vonult. Nicotera tábornok táborakával Nápolyba érkezett. Az insurgensek szülőföldjükre visszatérnek.

Florenz, nov. 4. éj. 11. ó. Garibaldi Florenzen ment át, és Caprerába vonul. Azon hír, mintha megsebesítettét volna, koholmány.

Páris, nov. 5. A mai „Moniteur” a garibaldianusok megverését igazolja, és hozzáteszi: A garibaldianusok 3,000 halottat, sebesültet és foglyot hagytak a csatán. Az olasz csapatok parancsnoka, Ricciotti tábornok, az olasz területre szökött 4,000 garibaldianust lefegyverezte és foglyokká tette.

Hasonló fontosságú sürgönyök jöttek az alkudozások folyamáról:

Az „Italie” mondja: A mai minisztertanácsban Monstier marquis jegyzékére való feleletjegyzék közzétételéről volt szó.

A „La Presse” nov. 4-ről jelenti: Villestreux báró már tegnap az ultimátum átadhatta, mely azt kívánja, hogy az olasz csapatok csütörtök este előtt a pápai területet elhagyják.

De Garibaldi leveretése után a jegyzékek nem fognak háborút előidézni a két kormány közt.

KELETI DOLGOK. Keleten a helyzet a nyár óta sehogyssem alakult kedvezőbben, s a benn fo-

rongó vulkán kitörésének veszélye éppen nem csökkent, Candia-ban a harc folytonos dühvel tart, s az úgy éppen ott áll, hol néhány hónap előtt; csupán azon különbséggel, hogy a candioták most még inkább meg vannak győződve a porta tehetetlenségéről, s hallani sem akarnak más megoldásról, a Görögországgal való egyesülésen kívül.

Ez utóbbi országban, a király távolléte alatt, a kormány s a kamarák folytonos hadikészületek s az erre szükséges pénz megajánlása által kimutatják, hogy nem tartják távolállónak ama percet, melyben a görögöknek nemzeti óhajtaik létesítése végett föl kellend lépniük.

A török birodalom éjszakai tartományai az ellentétek szintén nincsenek kibékítve, Mihály fejedelem békésen hangzó szavakkal bocsátá ugyan el a népképviselőket, azonban Szerbia tetemes hadikészületei oda mutatnak, hogy ott másképp fogják föl a Szerbia számára jövőben fűtött szerepet. Bolgárorszában folyvást tart a törökök s keresztények közti hegyi harc, s mivel a porta előrelátólag sohasem fog önszántából beleegyezni abba, hogy ama tartomány a többi szuzrain tartományokkal egyenlő lábra állítsák, a bolgárok részéről a legelső kedvező alkalommal tömeges lázadás várható.

Hogy ezen szándékok maga a porta előtt éppen nem ismeretlenek, kitűnik azon tényből, hogy a redifeknek már előbb elrendelt, rendkívül tetemes behívásán kívül, most a porta Török Szerbiában egy nagy katonai tábort vonat össze. Valóban a szláv-török tartományok összes elégtellességeinek egyesítése a törökök ottani hadi állására nézve kiszámíthatlan következményeket fogna maga után vonni.

E szerint az európai Törökországnak szinte összes pontjain a pártok fenyegetőleg állanak egymással szemben, s a keleti viszonyok komolysága iránt semmi kétség sem létezhetik. Azonban e tekintetben megnyugtatólag hathatna azon körülmény, hogy a tél már közeledik, mely évszakban ott, a különböző tartományok közt rendkívül nehéz lett közlekedés következtében, a nagyobb mérvű fölkészés majdnem szintoly lehetetlen, mint a nagyobb szerinti hadműveletek. Lényegesen azon módtól függend, melyen a porta a természettől nyert ezen haladékokat felhasználja, hogy vajon a most hatalmasan felülgatott szenvedélyek a törvényes rend korlátai közé fognak-e visszatérni, vagy pedig azok kitörése a török birodalom lételet, s az európai béke alapjait erőszakosan megintatandja.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Ö Felségét tegnapelőtt Bécsbe várták, honnan alkalmasint Pestre rándul, hol már tegnap is várták.

— Gróf Péchy Manó, kir. biztos úr ő nagyméltósága városunkba érkezett.

* A helybeli városi képviselőtestület mult keddi ülésében, melyről már mult számunkban referáltunk, nemcsak a város köztisztviselői képviselője gr. Mikó ő nmlának, hanem külön magának a magyar kir. miniszteriumnak is bizalmi nyilatkozatot határozván, a felirati tervek megállapítására bizottság küldetett ki. Örömmel halljuk, hogy városunk polgárai közt általában nagy megnyugvással és helyesléssel fogadták a communitás ezen határozata. És ennél semmi se természetesebb. Kolozsvár tisztos polgárai az ipar és kereskedelem érdekét képviselik, s ez érdekek csak a békés fejlődés védpaizsa alatt virágozhatnak fel; az út pedig, a melyet a szélső-baloldali mozgalom jelöl, csak végromlásra vezetne. Senki se érzi ezt inkább, mint a becsületes munka és kereskedés embere, s hallottunk mi már jámbor kézművesekről, kik a szavazás után mindjárt másnap azt mondták: bánom, a mit tettem!

— A középponti követválasztó bizottság tegnap ülést tartott, melyben elhatározta, hogy az ifj. Kossuth Lajos credentialisa a belügyminiszterium útján kézbesítsék.

— Szathmári Ferencz, jeles iparos házákná, holnap, nov. 10-dikén d. u. 4 órakor előadást tartand a párisi világtárlatról az iparos-egylet helyiségén.

— Metternich herceg osztrák nagykövet october 31-kén nyújtotta át Napoleon hercegnek a Szent-István-rend nagykeresztjét. A herceg azonnal Ferencz József ő Felségéhez sietett, hogy neki köszönetét kifejezze. A herceg azt mondá, hogy annál inkább meg van hatva e kitüntetés által, miután annak kiérdemlésére nézve semmit sem tett.

Ferencz József ő Felsége erre azt válaszolá, hogy a rendjelt emléktől tekintse egy oly utazásra, mely neki annyi örömet és elégtételt szerzett. Különben minden el van feledve, a mi történt s azon kell lenni, hogy egymásnak megbocsássanak.

— A horvát országgyűlés jan. 2-ig elnapoltatik. Slavóniában az unio kérdésében fontos értekezletek tartatnak.

— Ismét rablás. Mikesen, hir szerint, a báró Józsa család kriptáját kirabolták, s hogy valahogy városunk is el ne maradjon, a k. torda-utczában közelebből egy fiatal embert fosztottak ki, a mint esti 10 óra tájt hazafelé tartott. Egyáltalán oly sűrűn következnek a gyújtogatási és rablási hírek, hogy gyökeres orvosságnál röbb helyett már-már csak a rögönbírság szolgálhat.

— A városunkkal határos Sz. Fene-sen tegnap éjjel néhány ház égett el; azelőtt az evel szomszédos Gyalut látogatta meg a tűz. Gyújtás következményének tartják mindkét esetet.

— A közlekedési magyar kir. miniszterium tiszti személyzete gróf Mikó Imre miniszter úr ő nagyméltóságának névnapja alkalmából egy díszalbumot nyújtott át. melyben az összes személyzet arcképei foglaltak.

— Legfelsőbb kézirat. Magyar országos pénzügyminiszterem előterjesztése folytán Desseffy Lajost, Schwartz Henriket, b. Salmen Jenőt, Just Jánozt, Somossy Lajost és Freiseisen Ádámot ezen miniszteriumhoz fűtárokká nevezem ki. Kelt Párisban. 1867 dik évi october 23 kán. Ferencz József, s. k. Lónyay Menyhért, s. k. pénzügyminisiter.

— Mint a „W. Zig.” megbízható forrásból értesül, Napoleon császár az Olmützben helyőrségen levő 3-dik számú tüzérezred tulajdonosává lőn kinevezve; az eddigi tulajdonos, Pichler vezérőrnagy második tulajdonos leendő.

— Udvahelyszéki közgyűlés. A keblbi pénztárnoki, ellenőrkdő irnoki, egy a mérnöki állomások választás utján levén betöltendő, s még több a szék közönségét közelről érdeklő igen fontos tárgyak is levén elhatározandók, azért a képviselő bizottságnak t. cz. tagjai hirtapilag is felhívom, hogy folyó hó 20-kán reggeli 9 órakor általam megnyitandó gyűlésen megjelöni ismerjék honfi kötelességüket. Sz. Udvahelyt, nov. 6. 1867. Daniel Gábor, id. főkirálybíró.

— Türr tábornok következő levelét intézte Florenzbe okt. 28-ról a „M. U.” szerkesztő-széchéz: „Hosszas utazásom alatt nem levén alkalmam magyar lapokat olvasni, csak most látok az ön lapjában egy engem illető közleményt, melyet a „Magyar Újság” bécsi levelezője okt. 13-ról ír: „Csak Türr vállalkozása az, mi egy kis figyelmet volt képes kelteni; azt állítja, hogy midőn Magyarországra utazása előtt Bécsben volt, némi tényleges garantiákat, vagy legalább is bizonyítékot kívántak tőle arra nézve, hogy valóban osztrák érdekekben működik, jel kell a magyar nemzetnek, mielőzt azt világosan lássa. Beszélk, hogy ezt a jelt képezni, azon tény van hivatva, mely szerint Románországon azon négy ezer darab tegyver, mely ott lerakva, a magyar emigratio tulajdona, Eder bukaresti csász. osztrák konzulnak az emigratio részéről átadott. Önk erről Pesten talán többet tudnak. Mindenesetre óhajtható, hogy ez a dolog felvilágosítsa.” Ezen egész közlemény koholmány. Tölem sem Bécsben, sem Pesten, sem sehöl senki semmi garantiákat, bizonyítékot nem kívánt, mert ha kívánt volna, inkább lemondott volna a Magyarországra való menetéről, mintsem bármily garantiát mellett tegyem azt. A Románországon létező vagy létező fegyverekről semmi tudomásom sincs, s nem lehet, ennél fogva át- vagy át-nem-adatásukról sem. Nem volna-e lehetséges a politikai küzdőterén a gyanúsítás és rágalom fegyverét nem használni?

— Győről a következő távstügyönt küldték a „M. U.”-hoz: Győrmegye a kormány hevesi intézkedésének megszüntetéséért felír az országgyűléshez. A főispán leköszönt.

— A pesti esküdtészeki bíznvizsgáló birót, Ebeczkyt, Debreczenbe; a debreczenit, Kacziány Nándort, pedig Pestre tették át.

— Pesten egy 12 éves cipész, mas, sértezt becszertet miatt magát fűbe lötte.

— Egy csikszéki asszonyt, Mond Anna nevűt, gyilkoltak meg közelebből Alexandriában. A gyilkosok 1500-2000 forintba menő szerzeményét is elrabolták.

— Egy európai származású családfő új kiházasítási módszert talált fel Ciprusban. Szép öt leánnyal levén megáldva, de a mostoha világkörményben kellő kéro nem jelentkezőven, fényképezte leányait, s e fényképeket Egyiptomban körüztette, a szükséges accideutiáról való értesítéssel együtt.

— A nagyváradi piacról az tűzkeedés élenklítését s a gabonának emelkedését jelentik.

— Szegeden egy részeség fűt atyja veréssel fenyegetvén, ez, hogy magát ez ellen örökre biztosítsa; alvó apját agyon lölte. A törvény kezébe került, hol mindent megvalloott.

— A hires st. germaini vadászatról egy szemtanu a következőleg ír: A két császár fél 10 órakor a Neuilly-hidon találkoztak, 11 óra volt, midőn ő Felségeik a fromainvillei hajtasba érkeztek, hol 4,000 darab vad volt bezárva. A magas vadászok, valamint a hercegek és hivott méltóságok valamennyien vadászöltönyben valának; az erdészek, a St. Germainben állomásozó vértések s a népből vett hajtók a hajtás kapujánál vártak a vendégeket. A fővadászmester jelére mindenki helyére állt. A hajtók csatarendben állottak, s a felések, hercegek, tábornokok a raysnba léptek, egy nembe az ösvénynek, mely a hajási területet övezi. Az ausztriai császár 420 vadat ejtett el. — Az egy falusi szinben elköltött reggelinél Napoleon császár vendégeket engedte át a tisztelőhelyet, s a magas személyiségek ily rendben foglaltak helyet: Jobbra ült Napoleon császár, Metternich hg, Andrássy gróf, Lichtenstein herceg, Moskova hg; balra Leuchtenberg hg, Bellegarde gróf, Grammont herceg és Fleury tábornok. Nincs sajtáságosabb, mint ily reggeli elkészítése, melyről kizárólagosan

a „pourvoyeuse”-nek kell gondoskodnia. A pourvoyeuse hatalmas kocsi, melyben az udvarmester, szolgák, szakácsok és élelmiszerek vannak. Bizonyos kijelölt pontra érve nagy tűzet gerjesztenek, melynél cotelette-k, omelette-k, indmáj, sült szárnyasok, sajt, gyümölcsök, kalács és kávé egészíti ki e szabad ég alatti reggelik utóasztalát. Önként érhető, hogy ezen étkek első rendű borokkal s liqueurokkal öblítetnek le. Nero — a francia császár kutyája — vagy a császári asztal, vagy az erdőszívatálnokoké körül sompolyog... Közönséges bórnyakraválóján lap van, melyre nagy kezdő betűkkel e két szav van vésvé: „Aux Tuileries.” Nero egyébként a világ legjobb kutyája, barátságos és felette ügyes. Gyönyörűen szolgál. Délután 1 órakor újból kezdetét vette a vadászat. Az idő pompás volt. Meg akartam győződni, hogy nem sokat mondtam, midőn Ferencz Józsefet igen udvarias, igen szívesen fejedelemmel rajzoltam. Azon öt óra alatt, melyben mögöttem haladtam, Regnaud de Saint Jeen d'Angely gróffal halám beszélgetni, oly derűten, oly nyíltszívu s jóakaratu egyszerűséggel... s ha a fejedelem töltőjéhez szolt, úgy ez majdnem atyai jószággal történt, ha mindjárt tegyvere, midőn pompás állatok voltak látavolban, nem sült is el... Melyik vadász képes ilyenkor a boszuság lehet elfojtani! Az ausztriai császár mitsem szolt, csak: „Nos mindjárt megiesz.” 4 órakor vege volt a vadászatnak, mire kis pavilonba mentek, hol a nimrodokra üdítő szerek vártak... Négy órai járás, lüpgögz, s kanikula-hőségben; szomjassá tön, s mialatt illak, az emberek fel kör alakú gyepr helyezték az expedito zsák-mányát. 1760 aidozat hevert a pázsiton, s midőn a magas uraságok és meghívottak azokat egy idög megszemléltek volt, ismet a nyitl kocsiba léptek, mely előtt két vadász, utána pedig két postalegény lovagolt, s Párisba visszako száltak.

Nemzeti színház. Hétfőn, nov. 4-kén a valahára elkezdődött rendes bérlet 1-ső számában adatott: „Rigoletto”, az idényi operák közt leggyengébben sikerült előadással; mert bar Nagyné H. Ida Gilda szerepét épp oly jelesen adta, mint tavaly, bar ugy éneke, mint jateka semmi kívánni valót nem hagyott fenn, s bar Odry hasonlíthatatlant jelesebb pravo volt, mint a tavalyi; de aztan a többiek hasonlíthatatlant gyengébbek voltak, mert Széphegyi „Rigoletto” szerepében bár helyen helyen szepea énekel; de sok helyt, főként lelete, nem jutott a hang s inkább suttogott, mint énekel. Keszler hangjának csekélysege a herceg nagyobb szerepében nagyon is feltűnt, s annak csekély zengzetessége Nagyné szép éneke mellett szinte kellemtelen hatott a hallérzékre. Kantai Teréz azonban „Magdaléna” szerepében ugy csinos öltözéke, mint szép csengő hangja által feltűnt s sokkal jobban olda meg feladatát, mint a hogy várni lehetett. Ez este először volt alkalmunk ötlet, mint ált-énekesnő hallani, s ugy látszik, hogy éppen a mély hangoknál erőteljes és kellemes hangjánal fogva e teren kell tehetségét érvényesíteni, s mert ezt a komoly tanulmány mellett csak gyakorlat által nyerheti meg; azért ennek megszerezhetesére megengedhetők és szükségesnek látjuk, hogy ily kisebb operai szakmákban föléptetve legyen. Közönség szép számmal.

Keddén, nov. 5-én: Schillernek „Armány és Szerelmek” ezimű nagyszerű tragoediája adott Szenyver fordítása szerint. A szereplők közül mindenesetre a darab hőst Valtér Ferdinándot adott Egressi érdemel kiemelést és elismerést, melyet a közönség is több alkalommal nyilvánítja zajos tapsai- és kihívásaival, s melynek szerény koszoruját mi is örömet nyújtjuk fiatal művésznöknek, kihez méltán köthetjük azon reményeket, hogy dicso emléktü atyjának méltó utódává növevdi ki magát. Ez este nehéz szerepét teljesen kielégítőleg adta, s alakító tehetségét igen kedvező szinben tünette fel; szavallata is ma jóval hangosabb és érthetőbb volt, s valójában nagy nyereségnek tartanók szerződötését. Dicséretesen emlékeztünk meg még Beresényinéről, ki most is, mikint a tavaly, „Müller Luiza” szerepét adta; de a tavalyi és mostani előadása közt óriási különbséget találunk, nemcsak a helyesebb és hangosabb szavallásban, hanem a helyesebb színezésben és alakításban is voltak több oly momentumai, főként a levélkicsikarási és a végjelenetben, mikor valódi művészi bensőség lengette át játékát. „Müllert” Balogh adta, annyira jól, hogy meg is tapsoltatt; Ujházy az armányos titoknak szerepében remekelt; Stupa pedig a praesidens szerepében volt tökéletesen helyén. És így az egész előadást sikerültnek mondhatjuk.

UJ POSTA.

— Páris, nov. 6. A mai „Moniteur” jelenti: Garibaldi az olasz hatóságok által nov. 4-kén este Figlinében elfogott, s másnap reggel két fiával együtt Varignanóba vitetett. A pápai államok jelenleg teljesen meg vannak tisztítva a garibaldista bandáktól. Az olasz kormány megparancsolta csapatainak, hogy a pápai területről azonnal vonuljanak ki, s olasz területre huzódjanak. A távirati összeköttetés Róma és Florenz, nem különben Róma és Nápoly között ismét helyre van állítva.

Távirati tudósítás a bécsi porzéről.

Nov. 7-kén: 5% Metaliques 100 frt 57.30. 5% Nemzeti kölcsön 100 frt 65.80. Kamat 58.80. 1860. Kölcsön 82.90. Bankrészevény 684.—. Hitelintézeti részvény 200 frt 178.40. London 10 ft st. 100 frt 23 1/2, kr 124.20. Ezüst 122.—. Cs. királyi arany 5.93.

Nov. 7-kén: Földtörmentesi kötvény Magyarországi 69.25. Erdélyi 64.—.

T. és felelős szerkesztő DOZSA DÁNIEL.